

Francia diplomaták helyzetértékelése és a keleti nyitási politika lehetőségei. ^[1]

A francia külpolitika válaszúton

„Magyarország az az ország, ahol a desztalinizáció a leglátványosabb módon ment végbe. A változás kétségtelenül a Kádár által csendben bevezetett politikának köszönhető, akinek sikerült – nem kis ügyességgel – 1956 után egy toleráns légkört bevezetnie. Másrésztől azonban az 1956-os forradalom nem igazán játszott olyan nagy szerepet a desztalinizáció folyamatában, mint ahogy korábban gondoltuk. Magyarország a népi demokráciák közül Moszkva egyik leghűségesebb elkötelezettjének számít.”

Bevezetés

Az 1958-1962 közötti válságok miatt a nemzetközi politikai élet szereplői felismerték, hogy a hidegháborús feszültséget enyhíteni kell, ezért szuperhatalmak kapcsolatában a megegyezésre helyeződött a hangsúly. A békés egymás mellett élés politikájának megerősödése szükségessé tette a konfliktuskereső magatartás hibáival való szembenézést is, ami megkönnyítette a vitás kérdések tárgyalásos megoldását.

1963 elején a francia külpolitika is válaszúthoz érkezett. Az év elején *Charles de Gaulle* elnök számos olyan látványos diplomáciai lépést tett, amellyel egyértelművé tette Franciaország egyedi viszonyát Európához, a biztonság kérdéséhez, és hogy újra kívánja gondolni a nyugati szövetségi rendszerben elfoglalt helyét. A brüsszeli tárgyalások során képviselt francia álláspont, majd a britek Közös Piacba történő felvételének megvétőzése (1963. január 14.) lényegében beleilleszkedett De Gaulle kontinentális Európáról alkotott koncepciójába.

Ehhez a döntéshez szorosan kapcsolódott az 1958-1963 közötti francia-német közeledést szentesítő, ún. *Elysée-szerződés* megkötése (1963. január 22.) is.

Az érzelmi tényező jelentőségét mutatja, hogy *Maurice Dejean* moszkvai francia nagykövete szerint a szovjeteket valósággal sokkolta a francia-német barátsági szerződés megkötése, mivel abban a közös ellenség elleni harcban korábban meglévő és történelmi hagyományokra alapuló francia-szovjet szolidaritás végét látták, és a szorosabb francia-német együttműködés következményeként a németek újbóli megerősödésétől, és az 1945 után kialakult status quo felbomlásától tartottak. Francia értékelés szerint a szovjet diplomácia védekezni kívánt a nyugati szövetségi rendszerrel, amelynek kompenzálásaként a szovjet békeszándékok, ill. a békés egymás mellett élés politikájának hangoztatása került. A francia-szovjet kapcsolatokban azonban mindkét részlől a gazdasági kapcsolatok fejlesztésére törekedtek, amit az 1963 nyarán megkötött kereskedelmi szerződés is bizonyított. Ez a szerződés mintát is adott a többi szocialista ország számára a franciákkal kialakítandó kereskedelmi együttműködésre.

A szovjet stratégia tehát érezhetően megváltozott, 1963-tól kezdve Moszkvában a német kérdés rendezését már kevésbé tartották sürgősnek, és a hangsúlyt a másik kedvelt területre, az európai biztonság kérdéseire helyezték át. Propagandájukban és diplomáciai tevékenységükben a német atomfegyverkezés miatti aggodalom túlhangsúlyozása központi helyet foglalt el. A szovjet diplomácia fő célja ugyanis a status quo fenntartása és a szocialista táboron belüli kohézió megerősítése volt. Ehhez a német veszély érzelmi, ideológiai és nem realpolitika érvek mentén való hangoztatása alapvető fontosságú diplomáciai nyomásgyakorló eszközt jelentett.

A francia-német barátsági szerződés megkötése azonban új helyzetet eredményezett. A kelet-közép-európai szocialista országok reakciója eltért egymástól, ami a franciák számára is megmutatta az első repedéseket a korábbi egységes képhez képest. Összességében természetesen minden szatellit ország elítélte a francia-német szerződést, de Csehszlovákia és Lengyelország reakciója sokkal élénkebb, elutasítóbb és határozottabb volt, míg a románok, a magyarok és a bolgárok (vagyis a II. világháború vesztesei) enyhébben ítélték meg az eseményt. Csehszlovákia kormánya jegyzék formájában tiltakozott, de a hagyományosan „franciabarát” tartott Lengyelország is hasonlóan cselekedett, ami a közelmúltig franciagyarmat Algéria új kormányának elismerése mellett tovább mérgezte a kapcsolatokat. Románia mérsékelt álláspontot képviselt, míg Bulgária lényegében nem hallatta a hangját. Románia kapcsolatai teljesen más képet mutattak: De Gaulle-nak a hagyományos francia-román barátságra vonatkozó beszédei és a román követ megnyilatkozása egyaránt azt érzékeltették, hogy a két ország kölcsönösen igyekszik megragadni a várhatóan kialakuló lehetőségeket.

A francia keleti nyitási politika összetevői. Célok és elképzelések.

De Gaulle keleti nyitási politikája szorosan kapcsolódott ahhoz az elszigetelődési folyamathoz, ami megváltoztatta Franciaországnak a nyugati szövetségi rendszeren belüli pozícióját. E tényezők közül az alábbiak voltak a legfontosabbak:

1. Konrad Adenauer, az NSZK kancellára nem tudta meggyőzni a német politikai elitet arról, hogy az Egyesült Államok rovására Franciaországgal építsen ki szorosabb kapcsolatokat, így a radikális francia-német közeledésnek ekkor még nem volt realitása.
2. Az Európa politikai egyesülését célul tűző ún. *Fouchet-tervet* a hollandok megvétőzták.
3. Az atomfegyverek kérdésében a britek Nassauban a franciák kárára inkább az amerikaiakkal egyeztek ki.

Ezek az események együttesen azt eredményezték, hogy Franciaországnak nagyobb érdeklődést és rugalmasságot kellett mutatnia Európa keleti fele irányába. Jogosan vetődik fel azonban a kérdés, hogy De Gaulle számára a keleti nyitási politika mennyire volt őszinte, következetes, és alapozódott egy koherens geopolitikai koncepcióra, vagy elsősorban politikai nyomásgyakorló eszközt jelentett az általa elindított konfliktusban, és konkrétan az amerikaiakkal szembeni francia pozíciók erősítését szolgálta. Yves Pagniez visszaemlékezése szerint, aki ennek a politikának a kidolgozásában aktív szerepet játszott, a függetlenség az Egyesült Államokkal szemben az Európa felé való fordulás, így a keleti nyitás előfeltételét jelentette. A fő cél ugyanis Európa francia vezetéssel történő egyesítése, a francia nagyhatalmi pozíciók („grandeur”) visszaszerzése volt, amelybe a keleti országokat is be kívánták vonni. A blokkok megszüntetésének a terve és Európa politikai, földrajzi egyesítése lényegében ezt a célt szolgálta, vagyis a függetlenség hangoztatása az amerikaiakkal szemben az eszköz szerepét töltötte be, amelyhez egy új - tartalmában és formájában a harmincas évektől eltérő - keleti nyitási politika társult.

Kelet-Európa jelentőségének növekedését mutatja, hogy a francia külügyminisztériumban 1963 tavaszán szükségesnek ítélték, hogy egy követi konferencia keretében részletekbe menően elemezzék a szocialista államokkal kialakítandó kapcsolat lehetőségeit, és azokat a változásokat, amelyek a szocialista országokon belül és közöttük megfigyelhetők voltak. (Lásd. az 1. dokumentumot!) Fontos hangsúlyozni, hogy 1949 után Párizsban lényegében „leírták” a térséget, mivel érdemi diplomáciai és államközi kapcsolatokra a hidegháború körülményei között nem volt lehetőség. Magyarország vonatkozásában azonban számon tartották, hogy csak Budapesten nem zárták be a *Francia Intézetet* 1949 után. E tény még az ötvenes évek végén, hatvanas évek elején is ismert volt, és a Magyarországgal kialakítandó kapcsolatok érdekében megfogalmazott érvek között komoly súllyal szerepelt.

A hatvanas évek elején azonban a francia külügyminisztériumban lényegében nem, vagy csak alig ismerték a kelet-közép-európai szocialista államok helyzetét, azok vezetőit. A kapcsolatok alacsony szintjét mutatja, hogy Kelet-Európa vonatkozóan regionális konferenciát utoljára az ötvenes évek elején tartottak, így mindenféleképpen szükségesnek látták, hogy Franciaország nemzetközi pozíciójának változásait, és a francia diplomácia előtt lévő lehetőségeket szélesebb nemzetközi kontextusba helyezve is megvizsgálják.

Általánosságban természetesen minden országról készültek helyzetértékelések, jelentések, követi összefoglalók, helyzetértékelések, és a legfontosabb eseményekről olvashatjuk a táviratokat is. Észrevehető azonban, hogy ezek minősége, mennyisége nem egyforma. Voltak olyan nagyköveti posztok, amely nagyobb fontosságúnak számítottak (pl. Moszkva, Varsó), és természetesen voltak olyanok is, amelyek a francia diplomaták számára inkább „parkolóhelyet” vagy „ugródeszkát” jelentettek (pl. Budapest, Szófia). Kelet-Európában értelemszerűen a legfontosabb nagyköveti posztot a moszkvai jelentette. A moszkvai francia nagykövetség Párizs számára Londonhoz, Bonnhoz és Washingtonhoz hasonlóan viszonyítási pontot jelentett. Ez az informális súly megmutatkozik a moszkvai nagykövetség levéltári anyagában is, ugyanis nemcsak a fogadó ország, hanem a többi kelet-közép-európai államban található követség nagykövetség által

készített jelentések, táviratot nagy része itt is megtalálható, és a mindenkori moszkvai francia nagykövet kiemelt szerepet töltött be a francia külpolitikában, a Külügyminisztérium hivatali szerkezetében. A forrásokban többször megszólal Maurice Dejean moszkvai francia nagykövet a kor egyik legismertebb francia diplomatája, a német kérdés szakértője volt.

Nagyon sokat számított a nagykövet személye, ill. azok a lehetőségek, amelyekkel egy számára ellenséges környezetben, „vigyázó szemekkel körbevéve” dolgozni tudott. A követi jelentések, összefoglalók jelentős része lényegében az elérhető sajtóanyagra alapozódott (sokszor a francia titkosszolgálat ügynökei még a saját nagyköveteikkel sem osztották meg az információkat), aminek következtében meglehetősen felületes képet lehetett megfogalmazni a szocialista országok életéről, és így a velük kialakítható kapcsolatok lehetőségeiről.

1963 folyamán tehát - látva a szocialista országok érzékeny reakcióját a német kérdésben - Párizsban egyszerűen szükséges vélték, hogy nyissanak a kelet-európai országok irányába. Az eddigiek alapján is látható, hogy lépéseiket elsősorban reálpolitikai érdekek motiválták. A szocialista országokban szolgálatot teljesítő diplomaták mellett természetesen az amerikai, német, brit és brüsszeli nagykövetek véleményét is kikérték, és azt a kelet-európai államokkal kialakítható gazdasági, kulturális kapcsolatok lehetőségeivel együtt elemezték. Fő céljuk az volt, hogy a különböző szempontból megfogalmazott információkat egybevevessék, és megpróbáljanak olyan következtetéseket levonni, amelyekre az új keleti politikájukat alapozhatják. Az elemzések elsősorban a gazdasági, kulturális kapcsolatok fejlesztésének a lehetőségeit járták körül, és azokat minden ország esetében külön értékelték.

A konferencia *Couve de Murville* külügyminiszter általános helyzetértékelésével kezdődött, de beszédét a bizonytalanság érzése határozta meg. (Lásd az 1. dokumentumot!) De Gaulle 1963-ig folytatott politikája, ill. az a stratégia, hogy az új európai egyensúlyt a francia-német közeledésre és együttműködésre helyezték, kudarcot vallott, az ország nyugaton egyre inkább elszigetelődött, így lényegében újra fel kellett „fedezni” a korábban periférikusan kezelt és az algériai háború alatt jegelt keleti kapcsolatokat.

A reálpolitikusként tartott francia külügyminiszter De Gaulle közvetlen bizalmasának, de nem egy egyszerű végrehajtónak számított. Stílusa, egyénisége inkább egy angol úriemberre emlékeztetett, aki a kortársak visszaemlékezése szerint is szinte soha sem mutatott ki érzelmeket. 1963 tavaszán azonban a külügyminiszter és az elnök közötti viszony átmenetileg hidegebbé vált; a francia diplomata ugyanis túlzottan erősnek és önféjűnek tartotta az elnök politikáját. Rádásul a nyugat-európai partnerek előtt elsősorban neki kellett megvédeni a francia álláspontot, amit következtetesen és hideg udvariassággal tett. Couve de Murville ugyanis elsősorban a Közös Piac iránti elkötelezettségéről, és az európai egységesülés feltétlen támogatójaként volt ismert, így számára nem volt mellékes az, hogy az általános európai helyzet hogyan alakul a jövőben.

A kelet-közép-európai szocialista országokkal a konferencia délutánján foglalkoztak. A bevezető előadást a francia külügyminisztérium Kelet-Európa szakértőjének számító *Jean Laloy* tartotta, aki a további elemzések alapjául három alapvető kérdést vázolt fel:

1. A szocialista országok viszonya az európai kérdésekhez.
2. A kínai-szovjet konfliktus és annak a blokkon belüli következményei.
3. A szocialista országok viszonya a harmadik világhoz, különös tekintettel Észak- és Fekete-Afrikára, ill. a Közel-Keletre.

A konferencián a szocialista országokban szolgálatot teljesítő diplomaták sorra mutatták be „országait”, amelyek során az instrukcióknak megfelelően a belpolitikai, a külpolitikai/diplomáciai, a gazdasági és a kulturális kérdések egymás után kerültek sorra. A Kelet-Európában szolgálatot teljesítő diplomaták rangsorában első helyet elfoglaló Dejean moszkvai nagykövet helyzetértékelése szerint (1963. május 7.) a *Szovjetunióban* a desztalinizáció ellentmondásos formában zajlott, és a kubai válság után a külpolitikai vonalvezetésben is ellentmondásos helyzet alakult ki. Egyrészt a presztízsvesztés miatt érzett felháborodás következtében Hruscsov személyével szemben elégedetlenség alakult ki, amely a kínai-szovjet ellentétek kiéleződését, a belpolitikában az ortodox kommunisták ellentámadását eredményezte. A szovjet változások következtében a belpolitikában már nem volt olyan erős rendőri elnyomás, mint korábban, és a szatelliták is nagyobb politikai függetlenséget élvezhettek. A Szovjetunió magatartását a nyugati integrációs politikával szemben azzal magyarázták, hogy az „hagyományosan” ellenséges minden európai egyesüléssel szemben (elsősorban a németek megerősödésétől tartva), másrészt a szovjet vezetés félt a nyugati gazdasági sikereknek a kommunista mozgalomra gyakorolt hatásától.

A moszkvai francia nagykövet után a kisebb szocialista államokban szolgálatot teljesítő misszióvezetők is sorra bemutatták országait. *Lengyelország* esetében megállapították, hogy a lakosság és a kommunista elit között nem csökkent a távolság, amit erősített az, hogy a lakosság 95%-a hívő katolikusnak tartotta magát, és a földek 86%-a magántulajdonban maradt. *„Ebben az értelemben ki lehet jelenteni azt, hogy Lengyelország nem kommunista ország”*. A Varsóban szolgálatot teljesítő francia nagykövet az ország helyzetét ellentmondásosnak értékelte, mivel a politikai egypártrendszer mellett a kulturális életben a megmaradt nyílt belpolitikai viták lehetősége. A lengyelek ugyanakkor egyszerre és egyformán gyűlölték a németeket és az oroszokat, ez azonban a németek felé feloldalás formában jelent meg, mert a gazdasági teljesítmény miatt egyben tiszteletet is éreztek, és a fiatalok, akik egyszerre voltak kiábrándultak, hívők és nacionalisták, elsősorban az anyagi jólétet keresték. *Csehszlovákia és Bulgária* esetében elsősorban az ortodox sztálinizmus megmaradását emelték ki, amelyhez Csehszlovákiában a lengyelekhez hasonló németellenesség társult, míg a bolgároknak a fő külpolitikai problémát a Jugoszláviához fűződő viszony, ill. a látenszen továbbra is dédelgetett Nagy-Bulgária álma jelentette. A sorban teljesen sajátos helyett foglalt el *Románia*, ahol a desztalinizáció a hatvanas évek elejétől a nacionalista propagandával kapcsolta össze. A rendszer ugyanakkor a csehszlovák és a bolgár helyzethez hasonlóan teljesen sztálinista maradt, a kommunista elit szilárdan kézbent tartotta a hatalmat, de a lakosság egy kisebb része Romániában is nagyon nyitott maradt a nyugati kultúra (elsősorban a francia) felé. A követ azonban alapvető problémának tartotta, hogy a rendszer diktatórikus jellege miatt szinte semmilyen társadalmi kapcsolatot nem tudott létrehozni, ezért valójában nem volt tisztában a román lakosság valódi véleményével. A hagyományosan külön kezelt *Jugoszláviával* kapcsolatban elsősorban a belső etnikai ellentéteket, ill. a gazdasági szükségszerűségekből következő, esetleges túlzott nyugati nyitás veszélyeit, a rendszer kettősségét, vagyis a Nyugat s a Kelet közötti ingadozását említették.

Magyarország megítélését és a Kádár-rendszer politikáját Francfort budapesti követ politikáját a francia követ hozzászólása elemezte. (Lásd a 3. dokumentumot!) 1963 folyamán magyar vezetés sajátos külpolitikája és a 1963-as francia-német barátság szerződés miatt a korábbiaknál nagyobb figyelemmel fordult Franciaország felé. Míg az ötvenes évek végén Budapesten De Gaulle hatalomra jutása kapcsán a francia fasizmus újjáéledéséről beszéltek, addig ez a helyzet a hatvanas évek elejére érezhetően megváltozott, és a magyar értékelések hangneme is pragmatikusabbá vált.

Klein Márton diplomata visszaemlékezése szerint a magyar vezetés számára kiemelt fontosságú a diplomáciai kapcsolatok rendezése Franciaországgal, amely aktív szerepet játszott a Kádár-rendszer 1956 utáni bojkottjában. A magyar diplomaták egészen 1962-1963-ig szinte teljes elszigeteltségben dolgoztak, és a hivatalos Franciaország képviselőivel alig volt lehetőség kapcsolatfelvételre. Ez a helyzet kezdett oldódni 1963-tól, amelyben az 1959-től 1963-ig attaséként Párizsban szolgálatot teljesítő Klein Márton aktív szerepet játszott. Az itt közölt forrás (lásd a 4. dokumentumot!) mutatja, hogy bár Klein Márton és Yves Pagniez, a francia KÜM Kelet-Európai Osztályának megbízott vezetője között már közvetlen kapcsolat alakult ki, de ez még messze nem jelentett olyan bizalmi viszonyt, hogy a francia külügyi tisztviselők valóban megosszák a gondolataikat a magyar partnerrel. Az előrelépés persze tagadhatatlan, mert alig pár évvel korábban a francia diplomaták még „levegőnek” nézték a magyarokat. Fontos hangsúlyozni, hogy a párizsi magyar követségen ebben az időszakban lényegében egyedül Klein Márton volt az egyetlen olyan beosztott diplomata (Vincze József követ mellett), aki franciául - ráadásul anyanyelvi szinten - fejtette ki a magyar kormány álláspontját. A dokumentum érdekessége tehát, hogy „normális” körülmények között egy pályakezdő attasé - a politikai helyzet realitása és francia protokollal igen szigorú szabályai értelmében egyaránt - nem beszélhetett volna közvetlenül egy osztályvezető szinten lévő francia diplomatával. A franciák pragmatizmusát és nyitottságát mutatja, hogy féltették fenntartásaikat és lényegében egyenrangú partnerek fogadták el a fiatal magyar diplomatát.

* * *

A francia Kelet-Európa politika lényegét, azaz a szocialista államokon nyugati nyitásának általános okait és így a lehetséges kapcsolódási pontokat az alábbiakban foglalhatjuk össze:

1. A gazdasági fejlesztés a szocialista országok számára szükségessé teszi a nyugati kapcsolatok kiépítését, amely révén azok valamelyest csökkenteni képesek függőségüket a Szovjetuniótól.
2. A belpolitikában a fő kérdés és egyben a változások mércéje a desztalinizáció foka, amely azonban országonként eltérő formában és tartalommal kezdődött el, és függött a kommunista vezetők „lelki állapotától”, vagyis attól, hogy a kommunista mozgalmon belül az ortodox vagy a „liberális” szárnyhoz tartoztak-e. A liberalizmus ezekben az országokban sajátos értelmezést kapott, a lakosság és a kommunista vezető elit közötti kompromisszum megteremtését szolgálta, amelyre a legjobb példának Magyarországot tekintették.
3. A belső gazdasági problémákhoz szoros kapcsolódik a KGST reformjának a kérdése.
4. A táboron belüli egység problematikájának részei a nemzeti érzelmek, a kisebbségek miatti, de a szovjetek által kontrollált, (ill. megfékezett), de látenszen tovább élő hagyományos nemzeti ellentétek.
5. A kínai-szovjet ideológia/politikai rivalizálás a szatelliták politikájában az ellentétek kiéleződésére katalizátor-hatással volt, amely szintén a korábbi mesterséges egység ellen hatott.

A nyilvánosság előtt De Gaulle fogalmazta meg a „francia üzenetet”, és az 1963 végén tartott beszédében már nyíltan a szocialista államokkal kialakítandó új kapcsolatok szükségességéről beszélt:

„Végül is kell (kapcsolatépítés), de anélkül, hogy illúziókban ringatnánk magunkat, amely a gyengék kiváltsága, de anélkül is, hogy elveszítenénk a reményt abban, hogy a szabadság és az emberi méltóság végül mindenhol győzedelmeskedik. Reménykedhetünk abban a napban, amikor talán Varsó, Prága, Pankov, Budapest, Szófia, Belgrád, Tirana és Moszkva megszabadul attól a totalitárius rendszertől, amely visszatartja és bezárja a lakosságot, és fokozatosan velünk együtt változik. Akkor nyitottak lesznek Európa felé a lehetőségeik, forrásaik és kapacitásaik függvényében.”

Összefoglaló a francia külügyminisztérium Kelet-Európai követi konferenciájáról

Külügyminisztérium
Politikai Igazgatóság
Kelet-Európai Aligazgatóság

Feljegyzés

Tárgy: Kelet-Európai misszióvezetők konferenciája

A kelet-európai országokba akkreditált misszióvezetők konferenciája május 6-9 között zajlott Párizsban, és ez volt az első ilyen jellegű, amely a világ ezen részével foglalkozott.

A tapasztalatokat minden résztvevő pozitívan értékelte, mint ahogy a miniszter is jelezte a konferencia nyitásakor, a jövőbeli politikát kell meghatározni. Ezek a találkozások az alábbi szempontok miatt számítanak jelentősnek:

1. Lehetővé teszik, hogy a misszióvezetők kicseréljék tapasztalataikat és véleményüket olyan országokra vonatkozóan, amelyeknek rendszere ugyan alapvetően azonos, de a belpolitikai helyzetük nagy mértékben eltérhet egymástól.
2. Ezek a látogatások lehetővé teszik azt is, hogy a Központ és a misszióvezetők egymással is kicseréljék a tapasztalataikat, és így egységes képet lehet rajzolni a kelet-európai helyzetről.
3. Ez a konferencia lehetőséget teremtett arra is, hogy a misszióvezetőket ellássák a azokkal legfontosabb információkkal az aktuális nagy nemzetközi problémákra vonatkozóan, amelyek közvetlenül érintik az országait (pl. a Közös Piac fejlődése), és a nagyhatalmak politikájának változásairól (*Alpard, De Courcel* és *De Margerie* urak a konferencia alkalmával expozé tartottak az amerikaiak, britek és németek kelet-európa-ra vonatkozó politikájáról).
4. Végül pedig ez a konferencia lehetővé teszi a résztvevők számára azt, amelyet a levelezésen keresztül nem lehetett volna megtenni, vagyis azt, hogy a lehető leggyorsabban konkrét döntéseket hozzanak a posztok működésére vonatkozóan.

Ez a konferencia alkalmat teremtett arra, hogy bizonyos általános információkat mindenki számára elérhetővé tegyen, de egyben gyakorlati következtetésekkel is zárult.

***

Általános információk:

1. A legegységelműbb és legbiztosabb következtetése ennek a konferenciának az volt, hogy Kelet-Európa országaiban *nagyon eltérő feltételek* vannak. Bizonyos azonosság létezik a rendszerek között, a szovjet dominancia, a „tábor” belső működésének szabályai az alapvető kérdésekben hasonló cselekvésre készített ezeket az országokat. Az eltérő történelmi örökség, a gazdasági különbségek és a második világháború után végbement változások azonban nagyon eltérő helyzetet hoztak létre az egyes országokban. Az ebből következő realitások a vita minden részében felmerültek. Hogy ne csak a kollektivizálás problémáját említsük, hanem az irók és művészek irányába megmutatókhoz hozzáállást, de utalhatunk a KGST-vel szembeni politikára, vagy a lakosság számára adott belső mozgásteret mértékére is.
Ez a sokszínűség megmutatkozik egyébként a rendszerek belső működésében is. Abban a mértékben, ahogy az egyes országokban kialakult rendszerek alkalmazkodtak a nemzeti feltételekhez, és ahogy létezik egy minimális pluralizmus, úgy tud együtt létezni Kádár és Gomulka, illetve Novotny és Ulbricht rendszere; és ahogy a sztálini korszakhoz képest a nyomás csökken, úgy válik lehetségessé az egyéni jellegzetességeket magán hordozó viselkedés.
2. Ez a sokszínűség a konferencia során különösen akkor került előtérbe, amikor a „desztalinizáció” fejlődéséről és hatáiról beszéltünk a különböző kommunista országokban. A különbség nagy az olyan országok, mint Csehszlovákia, Románia, NDK, nem beszélve Albániáról, ahol a „desztalinizáció” inkább formális maradt; és az olyanok között, mint Lengyelország és Magyarország, ahol az 1956-os események, függetlenül azok végkifejletétől, kitörülhetetlen nyomot hagytak.
Mindezek mellett azonban a „desztalinizáció” eredete mindenhol egy sokra vezethető vissza, amelynek hatása még most is érzékelhető. Hogy a népi demokráciák - ugyan eltérő módon és szándékokkal - ennek az újtárra léptek lassanként az összes kommunista országban egyértelművé vált, beleértve a Szovjetuniót is, hogy a Hruscov által megszabott eredeti cél, amely a párt megújulását célozta, távol került; és a „desztalinizáció” ténylegesen a párton belül és kívüli egy intellektuális erjedést váltott ki, amellyel az utóbbi csak azt tudta csinálni, hogy ellenezte azt. A „desztalinizáció” folyamata mellett tehát létezik egy ellentétes irány, amely az utóbbi hónapokban - főképpen az értelmiségiek körében - fékezni szándékozik azt.
3. A *gazdasági területen* azonosság és sokszínűség együtt található. Azonos tényezők figyelhetők meg a gazdasági nehézségekben. Az összes országban kivétel nélkül a mezőgazdasági problémák folyamatosan nagyon élesen jelennek meg, attól függetlenül, hogy a szerkezet mennyire tér el egymástól, és a kollektivizálás foka mennyire előrehaladott, és van-e annak érdemleges jelentősége. (Lengyelország, ahol a magántermelés szinte teljes mértékben meghatározó, alig termel jobban ezen a területen, mint a többi ország.) Ezen felül, néhány kivételtől eltekintve (ezek között található a Szovjetunió), megállapíthatjuk, hogy az életszínvonal látható növekedése ellenére a fejlődés érezhető lelassulása tapasztalható az ipari termelés területén, amely - pl. Csehszlovákia esetében - lényegében stagnálást jelent. Mindenhol megfigyelhető a téglenség, a fékezés és a pazarlás elterjedése, amelyek azonban nem jelentenek új tényezőt az ún. tervezett gazdaságban, de ahogy növekszik a fegyverkezés, és mellette a harmadik világ támogatása, ez egyre elviselhetetlenebbé válik.
4. Ezen a területen tehát egy általános törekvés tapasztalható a tekintetben, hogy a tervgazdaságot megreformálják, és a vállalati vezetési irányítási [rendszer] ezekre a nehézségekre gyógyszerként jelenthetne. Ez a törekvés azonban még nem vezetett eredményre, és így nincsenek kidolgozott formulák sem, mivel bár Liberman javaslatait a szocialista országok többségében nagy figyelemmel tanulmányozzák, de még sehol sem vezettek érdemi eredményekhez. A KGST gazdasági integrációjának megerősödése egy újabb témát jelenthet, és gazdasági vitát eredményezhet a szocialista tábor legtöbb országában. Leginkább a szovjet és lengyel vezetők azok, akik - 1962 júniusában - nagyobb döntéshozatali hatáskört akartak adni a KGST tanácsának. Ami ezen törekvések következményét illeti, a viták lehetővé tették, hogy a következő következtetéseket vonjuk le:
  - o Valami mozog Kelet-Európában. Közös befektetési tervek kerültek kidolgozásra, és minden egyes ország azon van, hogy megoldja önmaga számára ezeket a különleges feladatokat. A terveket már kidolgozták.
  - o Mindazonáltal ez a törekvés akadályokba és ellenállásba is ütközik. Ezek az akadályok szorosan kapcsolódnak ahhoz a rendszerhez, amelyet kevésbé érintenek az árak, és amelyet a racionális befektetés és az ésszerű munkamegosztás is kevésbé érdekel. De főképpen az, hogy - és ez egy újabb jele annak a sokszínűségnek, amely a szocialista tábor országait jellemzi - a Szovjetunió és Lengyelország törekvései azon országok ellenállásába ütköznek, amelyek arra kényszerülnének, hogy az iparuk bizonyos részéről lemondjanak (Csehszlovákia), vagy szinte teljes mértékben mezőgazdasági termeléssel foglalkozzanak (Románia és Bulgária). Ez az ellenállás nehézséget és feszültséget eredményez a rendszerben.
  - o Ha ezek az akadályok és az ellenállás megszűnnek, az a rendszer hatékonyságának növekedését eredményezné, és a népi demokráciák az integrációban egy gyógyszerként találhatnák, amely szorosan kapcsolódik a nemzeti piacukhoz, de egyben a Szovjetunió vezető szerepének megerősödését is eredményezhetné. Jelenleg ugyanis ez az egyetlen ország Európában, amely gyakorlatilag kívül maradt az integrációs törekvésekből, és amelynek gazdasága „domináns” szerepet tölt be.
5. Ami a táboron belüli gazdasági nehézségeket illeti, ezekhez hozzákapsolódik az *szovjet-kínai konfliktus* , amelyhez szorosan illeszkedik a szovjet-albán ellentét. A vita összes résztvevője megegyezik abban, hogy ez egy valódi, mély és tartós konfliktus, amelyben nemzeti ideológiai tényezők és személyi motívumok szétválaszthatatlanul egymáshoz kapcsolódnak és egyaránt megtalálhatók; így kevés az esély arra, hogy ez őszinte és teljes megbékéléssel zárulna. Januártól kezdve a vita főképpen taktikai területen folytatódik, és a felek a lehető legjobb helyzetet próbálják megszerezni a kommunista közösségben.
A Nyugat számára a tábor megosztottságából fakadó lehetőségek egyelőre kevésbé biztosak. Ezzel együtt is azonban az a vélemény alakult ki, hogy a kínai-szovjet vita azt eredményezheti, hogy rövid távon a szovjet politika „megkeményedik”, és arra törekszik, hogy a Pekingből érkező megbékélési szándékok ne kapjanak igazolást. Hosszabb távon a vita valószínűleg előnyös hatású lesz.
6. A *külpolitikai problémákról* a konferencián hosszú ideig vita folyt, amely lehetővé tette, hogy a következő következtetések fogalmazhassanak meg:
  - o A *kubai válság* csak félig jelentett kudarcot a Szovjetunió számára. Az Egyesült Államok valójában csak taktikai győzelmet aratott, de a Castro-rendszer továbbra is kihívást jelent Washington számára, és a latin-amerikai szovjet befolyás lehetőségei tekintetében szimbolikus jelentőségű, de egyben politikai nyomásgyakorló eszközt is jelent Moszkva számára az Egyesült Államokkal kialakítandó kapcsolatokban.
  - o Az előző év végétől kezdve, a kubai kudarc hatása alatt és a kínai-szovjet vita megerősödése következtében a Kreml politikája a *Nyugat* irányába nyugalmi szakaszba jutott. Semmilyen kezdeményezés nem tapasztalható a nagy nemzetközi kérdések, különösen Berlin vonatkozásában. A

Szovjetunió nem akart vagy nem tudott előnyöket szerezni a maga számára abból a megosztottságból, amely a nyugati táborban megjelent; ellentétben azzal, amitől félték, és amivel kapcsolatban az amerikaiak félelmeket gerjesztettek. A Szovjetunió úgy tűnik, hogy nem igazán hisz abban a lehetőségben, hogy Európában egy harmadik erőt lehet létrehozni. Számukra az Egyesült Államok marad továbbra is az egyedüli valódi, folyamatos és elfogadott tárgyalópartner, még ha mi nem is igazán akarjuk azt.

- o A *harmadik világgal* szemben megállapítható, hogy a szovjet blokk országai még nem igazán értek el számottevő sikereket. Voltak bizonyos eredmények, de ezek még nem voltak meghatározók, és nem igazán váltották be a hozzájuk fűzött előzetes várakozásokat. Ezek a törekvések azonban továbbra is folytatódnak, noha terhet jelent a népi demokráciák egy része számára, és meglehetősen népszerűtlenek a lakosság szemében.

7. Végül pedig a kulturális területen számos következtetés született:

- o A francia nyelv szerepe a kommunista országokban általában növekszik. Ezen törekvéseket elsősorban érdekek befolyásolják (az a vágy, hogy jobban megismerjék a francia technikát és a francia nyelvet használó afrikai országokat), amelyeket az előnyükre kívánnak fordítani.
- o Kevés az esély arra, hogy a keleti országokban a francia intézetek újra kinyithassák a kapukat, és ez a lehetőség egyelőre nem megvalósítható. A törekvések súlyát az egyetemi keretekben megvalósítható kulturális centrumokra kell helyezni, amelyek nem jelentenek akkora nehézségeket, és amelyek hatékonyabbak lehetnek.
- o A francia könyvek és filmek terjesztése szintén számos gondot okoz. Ezek nem csak a kommunista rendszereknek a „polgári” ideológiával szembeni gyanakvásából, hanem a pénzügyi rendszer azon nehézségeiből is fakadnak, amelyek a nyugati valutával szembeni korlátozásokban mutatkoznak meg.
- o Lehetőségünk van tehát arra, hogy minden területen nagyobb teret adjunk a keleti országokkal folytatandó kulturális, tudományos és technikai cserének. Azok a kiállítások, amelyeket Moszkvában és Bukarestben rendeztünk, kitűnő eszközt jelentenek e tekintetben.

[popup title="[...]" format="Default click" activate="click" close text="A Minisztérium különböző igazgatóságai számára megfogalmazott végrehajtási utasításokat nem közöljük.]

* * *

Az alábbi következtetéseket lehet levonni a konferencia lezajlását illetően:

- Az összejövetel időtartama (három és fél nap) elegendőnek tűnik arra vonatkozóan, hogy a misszióvezetők a lehető legteljesebb mértékig véleményt cseréljenek egymással és a Minisztériummal.
- A posztok vezetői nagyra értékelték azt a lehetőséget, amit ez az összejövetel számukra megadott. Tájékozódhattak azokról a problémákról is, amelyek nem közvetlenül a saját országukat illetik, és lehetővé vált számukra az is, hogy a francia politikáról és a többi nagyhatalom politikai szándékairól pontosabb képet kapjanak. Ebben a vonatkozásban a washingtoni, bonni és londoni nagykövetelek előadásait nagyon hasznosnak ítélték. A „misszióvezetők infomálása” tekintetében a későbbiekben kívánatos lenne, hogy más szempontból is tájékoztatva legyenek (pl. a Tervezési Bizottság vagy a Honvédelmi Minisztérium Titkársága részéről).
- Ilyen összejövetelt a későbbiekben is tartani kell, de számot kell vetni azzal, hogy ez nehéz feladatot jelent a Központ és a külföldi posztok vezetői számára egyaránt, ezért az tűnik kívánatosnak, hogy a legközelebbi összejövetel, amennyiben nem történik olyan esemény, ami ezt sürgőssé tenné, két év múlva legyen.

Jelzet: CADN (Centre des Archives Diplomatiques de Nantes) Série B., Ambassade de Moscou, Carton 187. Réunion des Chef de mission en Europe Orientale. p. 1-4. Géppel írt feljegyzés tisztázata, részlet.

Couve de Murville megnyitó beszéde a követi konferencián

Május 6. Délelőtt.

Az ülést 10:15-kor a miniszter nyitotta meg

A miniszter üdvözlő beszéde

A miniszter úgy értékeli, hogy egy ilyen jellegű összejövetel hasznos lehet és éppen itt van az ideje ennek, mivel a világ általános változásai is ezt teszik szükségessé. Van egy általános válság és bizonytalanság minden területen, mivel mindenki keresi a saját útját, legyen szó Franciaországról, Európáról, az Atlanti Szövetségről vagy a kelet-nyugati kapcsolatokról.

Franciaország egy új helyzetben találja magát. Sikerült rendezni a múlt azon problémáit, amelyek ránk neheztedek, vagyis a dekolonizáció gondját. Ez egy lényeges változás. Rendezték ezeket a problémákat képesek vagyunk arra, hogy azokra a dolgokra koncentráljunk, amelyeket két pontban lehet összefoglalni. Keresni kell a biztonságunk megteremtésének a lehetőségeit, és az európai politika fejlesztése. Ezt Európa építésének is nevezünk, vagyis azon célokat jelenti, amelyekről Nyugat-Európa jelenleg egyelőre még távol áll.

1. Új egyensúly feltételeinek megteremtése, és egy egységes európai feltételrendszer biztosítása, normálisabb kapcsolatok kiépítése Nyugat-Európa és Oroszország között.
2. Egybefogni azon országokat, amelyeknek ugyanazok a céljai, amelyeket a képességeik révén meg kívánnak valósítani és hasonlóak a hagyományaik.

Európa jelenleg válságban van, mivel keresi az útját, de ezt még nem találta meg. Két lehetőség van e tekintetben:

- megteremteni az európai egységet, egy valódi európai egységet, amely független és saját egyénisége van a nemzetközi ügyekben azon mértékben, ahogy ez ma lehetséges. Ennek a nyugati világhoz kell tartoznia. Ez a mi irányunk.
- van egy másik lehetőség is, ami szintén megvalósítható. Nyugat-Európa természetesen a nyugati világban marad, de a saját személyisége alárendelődik az Egyesült Államok vezető szerepének.

Ez tehát az eltérés a két lehetőség között, amelyet egyrészt Franciaország, másrészt Nagy-Britannia képvisel. Ez az, ami miatt a brüsszeli tárgyalások azzal a krízissel fejeződtek be, amiben jelenleg benne vagyunk. Európa keresi az útját, de egyelőre még nem találta meg azt.

Szintén válság és bizonytalanság van az Atlanti Szövetségben, ugyanazon okok folytán, amelyek miatt egész Nyugat-Európa abban van. A NATO azért lett létrehozva, hogy megvédje Európát a szovjet fenyegetéstől, egy olyan világban, amelyet az Egyesült Államok atommonopóliuma határozott meg. A feltételek ma megváltoztak: az amerikai monopólium már többé nem létezik, a nyugati országok mind megtalálták a saját helyüket, a gazdasági függetlenségüket, és képesek lennének megtalálni azt a módot is, ahogy részt vegyenek a saját védelmükben. Hogyan lehetséges ez? Az amerikai monopólium alatt vagy az eszközök megosztása révén Nyugat-Európa és az Egyesült Államok között? Ez tehát az Atlanti Szövetség problémája.

Franciaország egy sajátos helyzetbe került. Legalábbis úgy tűnik, hogy Franciaország és Nagy-Britannia ellentétben vannak egymással, de valójában nagyon nehéz megállapítani a britek álláspontját, és nehéz megjósolni, hogy milyen lesz ennek az országnak, amely nem akar választani a nyugati politika és az európai irányvonal között, a jövőbeli politikája.

A kelet-nyugati kapcsolatok tekintetében szintén van egy bizonytalanság, mivel Keleten nagyjából ugyanazok a problémák léteznek, mint Nyugaton. Kelet már nagyon hosszú ideje a Szovjetunió befolyása alatt van, sokkal jobban, mint a Nyugat az Egyesült Államok részéről. Ezen idő szerint új problémák jelennek meg a keleti országokban, úgy, mint a nyugatiakban is. A nemzeti problémák. Ez nem érvényes vagy kevésbé érvényes Kelet-Európára, de sokkal inkább Kínára. Ezek olyan alapvető problémák, amelyekkel foglalkoznunk kell.

Ezek mellett a Szovjetunióknak megvannak a sajátos gondjai, de ezeket nehéz elemezni. Jelen pillanatban a hrucsovi politika nem igazán tűnik sikeresnek, és szinte megoldhatatlan belső problémák vannak. A mezőgazdaság és a fegyverkezés. Ez utóbbi az elmúlt két évben újra nagy lendületet vett, mióta Kennedy elnök hatalomra jutott, és mióta vitatkozni kezdtek az atomkísérletek felfüggesztéséről. Ez nagyon nehéz terhet jelent gazdasági és pénzügyi értelemben, amelynek azonban az Egyesült Államok - úgy tűnik - meg tud felelni. Ez viszont Oroszország esetében nem figyelhető meg: életszínvonal növekedésének megszakadása és csökkenése nagy problémát jelent.

Kudarccal figyelhető meg Hruscsov Berlinre vonatkozó szándékaiban is, Afrikában és a Közel-Keleten egyaránt. 1960-ban Hruscsov megváltoztatta az álláspontját a csúcstalálkozó után, melynek okait nem igazán ismerjük. Idáig úgy tűnt, hogy a Szovjetunió normális irányba változik, a békés egymás mellett élés, a modus vivendi megteremtése, a fegyverkezés csökkentése, ezt mutatják. Ez egy csapásra megváltozhat a sajátos helyzetnek köszönhetően. Nehéz megtudni, hogy mi történt, de nem lehet kizárni azt a véleményt, hogy Hruscsov politikájában egy fontos fordulópontot jelentett. Hruscsov elindította a berlini válságot, de ez nem igazán volt alapvető érdeke Oroszországnak és semmit se hozott neki.

A miniszter befejezte a beszédét és azt kívánta, hogy a vita tegye lehetővé, hogy világosabban megértsük azt a korszakot, amelyben élünk.

Összefoglaló Pierre Francfort, budapesti követ hozzászólásairól

Május 6. Délelőtt.

Külpolitikai problémák és a szocialista tábor problémái, európai kérdések

Francfort úr a francia-német szerződés kapcsán hangsúlyozza, hogy a sajtó hangvételéből feltételezni lehet, hogy a magyarok Franciaországot és Németországot egyaránt elítélik. A németeket a revansizmus útjára lökjük, a német monopóliumoknak lehetőséget adunk, és így azokon keresztül az amerikaiaknak is. Ami a *Nassau-szerződést* illeti, a magyarok megvédték Nagy-Britannia és az Egyesült Államok álláspontját Franciaország makacsságával szemben, amely ellenezte ezen szerződés érvényre jutását. Számukra a NATO globális értelemben komolyabb partnert jelent, mint az a lehetőség, hogy az egyes államok egyenként kössenek szerződéseket egymással, mivel a NATO vezetője az Egyesült Államok. Vagyis a magyarok értelmezése szerint a kelet-nyugati kapcsolatok Moszkván és Washingtonon keresztül zajlanak, és Franciaország hozzáállása megakadályozza, hogy Washington tárgyalásokat kezdeményezzen Moszkvával.

Ezt a gondolatot megerősítette Coiffard és Charpentier úr is, aki hozzátette, hogy lengyelek azzal vádolnak minket, hogy összekeverjük a kártyákat, ahelyett, hogy nyomást gyakorolnánk az Egyesült Államokra a tekintetben, hogy keresse a párbeszéd lehetőségét a Szovjetunióval.

Magyarország értékelése

Francfort úr aláhúzta, hogy Magyarország az az ország, ahol a desztalinizáció a leglátványosabb módon ment végbe. A változás kétségtelenül a Kádár által csendben bevezetett politikának köszönhető, akinek sikerült - nem kis ügyességgel - 1956 után egy toleráns légkört bevezetnie. Másrésről azonban az 1956-os forradalom nem igazán játszott olyan nagy szerepet a desztalinizáció folyamatában, mint ahogy korábban gondoltuk. Magyarország a népi demokráciák közül Moszkva egyik leghűségesebb elkötelezettjének számít. Kádár a sztálinistákat csendben elszigetelte.

Belpolitikai szempontból nézve a légkör bizonyos mértékben megváltozott, de ez a tolerancia nem azt jelenti, hogy liberalizációról beszélhetnénk. A pártakadémia által márciusban és áprilisban rendezett konferenciákon nagyon határozottan elítélték a polgári ideológiát, megerősítették az osztályharc fontosságát, és méginkább a párt vezető szerepének megerősítését hangsúlyozták.

Ami a lakosságot illeti, azt apátia jellemzi. A moszkvai irodalmi vitának nincs nagy visszhangja, az értelmiségi élet nagyon jellegtelen, de ez kétségtelenül kevésbé magyarázható a toleráns légkörrel, mint a gazdasági vitákkal (pl. Liberman tézisei tárgyában). Kétségtelen, hogy a gazdaság területén a desztalinizáció egyszerűen elkerülhetetlen. Lenin „kiadatlan” cikke a gazdaság elsődlegességéről a politika felett széles körben elterjedt. A mérnököket egyre inkább meghallgatják, és ez a liberalizáció nyilvánult meg januárban is azzal, hogy a vállalatirányítás tekintetében dekoncentrációt tettek lehetővé.

Vallási tekintetben a desztalinizáció korlátozott mértékű, 10 magyar érseki helyből csak 4 került betöltésre. Lényegében minden attól függ, hogy mi történik Moszkvában.

De Beaumarchais úr megkérdezte, hogy milyen mértékű volt az amnesztia. Francfort úr aláhúzta, hogy a számok nem kerültek nyilvánosságra. A Francia Követség úgy becsüli, hogy ez 600 vagy 700 embert érintett, míg mások 2000 főre becsülik. Nem úgy tűnik, hogy sok 56-os menekült visszatért volna, noha az amnesztiát nagy kampány kísérte. Az amnesztia célja inkább az, hogy Magyarország számára a nemzetközi területen tekintélyt szerezzen, és a külföldi ellenséges hozzáállás mértékét csökkentse.

[popup title="[...]" format="Default click" activate="click" close text="A többi kelet-európai követ és nagykövet előadását nem közöljük.]"

Francfort úr kijelenti, hogy Magyarország nehézségei alapvetően gazdasági okokra vezethetők vissza, és bár a növekedés folytatódik, annak a ritmusa folyamatosan csökken. Megállapíthatjuk, hogy az iparban nagy a pazarlás, és nagyon gyenge színvonalú a termelés. A mezőgazdaság 95%-ban kollektívizálva lett, ami a mezőgazdasági termelés 37%-át adja. A munkásokkal szemben a parasztok érdekében tett kedvezmények az előbbieket bizonyos elégedetlenségévé váltották ki. Ennek ellenére a Kádár-csapat helyzete jelenleg jó, és a párt kézben tartja az országot.

A fiatalokra, mivel a vezetők jól tudják, hogy a totalitárius rendszer számára ez szükséges, a rendszer nagy figyelmet fordít, és törekszik arra, hogy azokat meggyőzze.

A magyarországi helyzet egyébként nem katasztrófikus[!], de ami a jövőt illeti, az kevésbé jósolható meg. 1980-ra Magyarországnak ipari országgá kell válnia, ami minden valószínűség szerint mély változásokat fog eredményezni.

Jelzet: CADN, Série B., Ambassade de Moscou, Carton 187. Réunion des Chef de mission en Europe Orientale. Géppel írt feljegyzés tisztázata, részletek.

Klein Márton és Yves Pagniez megbeszélése

A Magyar Népköztársaság Követsége	Szigorúan titkos! Paris[sic!], 1963. június 3. Készült: 4 példányban
--------------------------------------	--

Előadó: Klein Márton

Tárgy: Néhány információ Franciaország és a szocialista országok közötti kapcsolatokról

Jelentem, hogy Klein Márton elvtárs vendégül látta Yves Pagniez-t, a francia KÜM Kelet-Európai Osztályának megbízott vezetőjét.

Emlékezetes, hogy *Henri Froment-Meurice* Kairó-ba való kinevezése után Yves Pagniez-t, a magyar ügyek előadóját kinevezték helyére. Pagniez elmondása szerint kinevezése csak ideiglenes, és ez év júliusáig megoldódik az osztály vezetése. A Figaro nemrégén hírt adott arról, hogy a szocialista országokba akkreditált francia követek értekezletre ültek össze a Külügyminisztériumban. Pagniez szerint ez szokásos beszámoltatási értekezlet volt, ami náluk gyakori. A sajtó csupán azért tette közzé, mert a Külügyminisztérium Sajtóosztálya közölte velük.

Klein elvtárs felvetette, hogy néhány UNR politikus, valamint a sajtó hivatkozva többek között a fent említett követi értekezletre, arról beszélt, illetve írt, hogy Franciaország közeledni kíván a szocialista országokhoz. A megbízott osztályvezető szerint semmilyen változás nem várható Franciaország politikájában a szocialista országok irányába. Nem szabad komolyan venni a sajtó, illetve a politikusok híreszteléseit.

[popup title="[...]" format="Default click" activate="click" close text="A beszélgetés ezen részében a KGST jövőjéről és a gazdasági kapcsolatok fejlesztésének lehetőségeiről érdeklődött a francia diplomata.]"

A magyar-francia kapcsolatokat Pagniez jónak ítéli meg. Szerinte Magyarország belpolitikájának jelenlegi fejlődése igen egészséges. Az amnesztia-rendelet pozitív hatást váltott ki Franciaországban. Közölte majd a továbbiakban, hogy Franciaország számára a Mindszenty-ügy nem olyan fontos, mint az Egyesült Államoknak, azonban a közvélemény szempontjából a kérdés rendezése igen fontos. Ezzel kapcsolatosan érdeklődött, hogy vajon várható-e egy általános megállapodás Magyarország és a Vatikán között az egyházat illetően.

Vincze József
/Vincze József/
követ

Péter János
Külügyminiszter Elvtárs,
Budapest

Jelzet: MOL (Magyar Országos Levéltár) XIX-j-1-j-4/a-004835/1963. Franciaország, 3. doboz. Néhány információ Franciaország és szocialista országok közötti kapcsolatokról, p. 118-120. Géppel írt, aláírással hitelesített jelentés tisztázata, részlet

Címkék:

közös piac ^[2]

békés egymás mellett élés ^[3]

keleti nyitás ^[4]

kubai válság ^[5]

sztalinizmus ^[6]

Kiadás: 8. évfolyam (2008) 3. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/diplomacia/francia_diplomatak_helyzetertekelese_es_a_keleti_nyitasi_politika_lehetsegei.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/diplomacia/francia_diplomatak_helyzetertekelese_es_a_keleti_nyitasi_politika_lehetsegei.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kozso-piac>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/bekes-egymas-mellett-eles>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/keleti-nyitas>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kubai-valsag>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/sztalinizmus>